

Johan fra æ Havbjerger

Navn: Jon Høgh

Læseplan:

- 9. årgang, folkeskolen, efterskolen, friskolen.
- De forskellige danskfaglige dimensioner integreres i videst muligt omfang i arbejdet med sprog, tekster og andre udtryksformer.

Tema:

- Kaj Munk som menneskeiagttagere, jæger og jagtkammerat.

Mål:

- Viden om en sidegren af Kaj Munks forfatterskab.
- Kendskab til en landskendt folkekær sognepræsts og dramatikers holdning til ”den lille mand” i Klitten.
- Større viden om, hvad et essay er, og hvordan det er opbygget.

Elevernes forudsætninger og trin:

- Kendskab til novellefortolkning på 9. årgangs trin.

Undervisningens indhold:

- Essayet Johan fra æ Havbjerger.

Undervisningens tilrettelæggelse:

- Læreren kommer med et oplæg om essaygenren.
- Eleverne søger viden om Kaj Munk på nettet.
- Læreren eller en jæger fra egnen (fx blandt elevernes forældre/fædre) har som oplæg et lille foredrag om god jagtetik, som skal lede hen til titelpersonen, Johans, jagtetik.
- Eleverne arbejder i små grupper med essayet, som de er blevet bedt om at læse.
- Ord i teksten, som eleverne ikke umiddelbart forstår, forsøger de selv at forstå ved hjælp af en ordbog eller internettet.

Oplæg om genren essay

- Ordet *essay* er engelsk, men kommer af det franske *essai*, der betyder forsøg eller prøve. Genren er kortfattet og ofte, men dog ikke altid, lettilgængelig, men derimod altid en personligt overvejende, beskrivende og fortællende tekst med indhold af stort set alt mellem himmel og jord – deri indbefattet liv og død. Genrens navngiver og grundlægger er franskmænd Michel de Montaigne (1533-1592), der var en af renæssancens betydeligste humanister¹. I stedet for at fokusere på kirkens (præsternes, teologiens) verdensopfattelse, koncentrerede han sig om at skildre

---

¹ Det humanistiske livssyn respekterer det enkelte menneskes ret til en udvikling i frihed og moralsk ansvarlighed. Humanisten står fast på sin uafhængighed af ydre autoriteter. Han lader sig styre af sin fornuft og sin dømmekraft og smag. (Den store danske)

menneskelivet på Jorden. Denne ny humanistiske livsanskuelse virkede tiltrækkende på både fattige og rige.

Det var ikke fordi, Michel de Montaigne var kendt over det hele for sine nye humanistiske tanker. Men som både humanist og ikke mindst som adelsmand tiltrak han folk fra de lavere klasser sammen med borgere og andet godtfolk for sin humanistiske indstilling, hvorom han skrev *Essais* (1580-1588).

En nyere dansk forfatter, Per Lange, der døde i 1991, beskrev essayets modsætning til den strenge saglighed med den bemærkning, at essayisten må betragte verden gennem hullerne i sin viden. Altså må forfatteren skrive ud fra hans egen vinkel, så alle hans tanker inklusiv hans tvivl kommer frem.

Klarere kan det ikke siges, for netop ved manglende viden træder filosofien til, og er forfatteren stor nok, siger han både med sin billedtale og direkte tale meget mere, end de fleste lærde fagbøger og opslagsværker kan sige om et indviklet emne.

En stor essayist, der levede samtidigt med Kaj Munk, var forfatteren Martin A. Hansen (1909-1955), der, hvad angår tema, har frembragt et essay, ”Dobbeltportræt i karvskåren Ramme” fra samlingen *Tanker i en Skorsten* (Gyldendal 1950), der tematisk omhandler stort set samme problemstilling som ”Johan fra æ Havbjerger”.

Eleverne søger på nettet oplysninger om Kaj Munk og hans liv.

- Hvordan var hans liv?
- Hvad lavede han/ hvad arbejde han med?
- Hvorfor blev han landskendt?
- Hvor boede han? Kan man se det i teksten?

Oplæg om jagtetik²

Hensynet til din medjæger

- Respekter andre jægers ret til at gå på jagt.
- Gør din nabojæger til din ven og samarbejdspartner. Indgå aftaler om jagthyppighed, afskydning og evt. eftersøgning og opsamling af vildt – både af hensyn til jagtglæden og bevarelsen af vildtbestandene.
- Tjen ikke på naboens vildtbestande, og afgiv aldrig skud til vildt, der under jagt drives fra naboens terræn/område ind på dit.
- Anmeld altid jagt, der udøves i strid med lovgivningen eller de jagtetiske regler.
- Udvis sikker omgang med våben.
- Vis storsind, hvis der er tvivl om, hvem nedlagt vildt tilkommer.

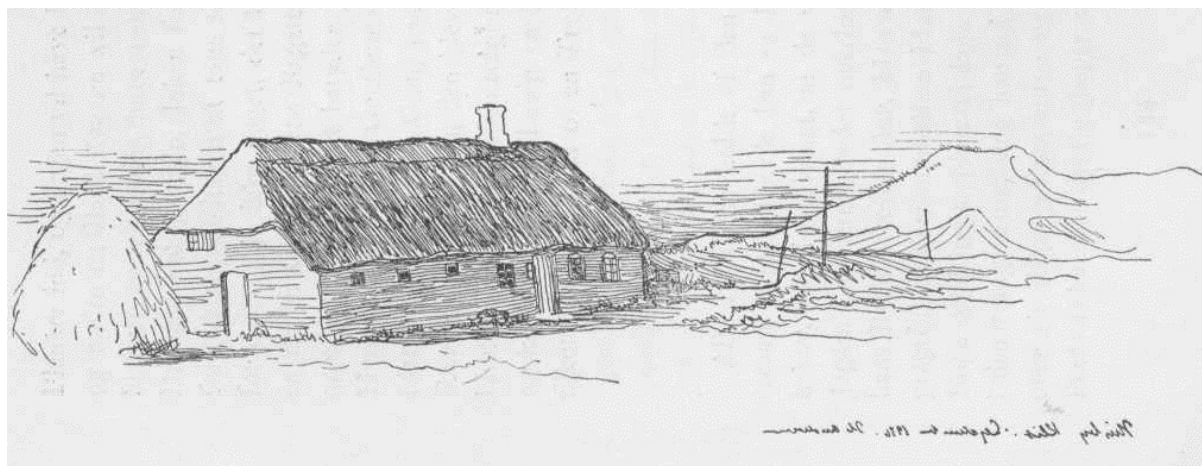
Arbejdsopgaver

1. Inddel Kaj Munks tekst i afsnit og giv dem overskrifter. De to første kunne hedde *Naturen i klitterne* og *Johans begravelse*.

---

² (Uddrag af pjeces udstedt af Danmarks Jægerforbund. Vildtforvaltningsrådet og Naturstyrelsen).

2. Alexander den Store var konge i Makedonien nord for Grækenland i årene 336-323 f. Kr.. Kaj Munk beskriver hans erobringer og storhedstid. Men hvorfor finder Munk dog på at nævne ham i et essay om Johan fra æ Havbjerge?
3. Giv en karakteristik af naturen og Munks brug af metaforer. (1. afsnit).
  - a. Hvilket formål tjener metaforene?
4. Giv en karakteristik af Johans våning eller hus. (Lav evt. en skitsetegning).
5. Hvordan er Johan som far?
6. Hvordan er Johan som jæger? Sæt ham i relation til et eller måske flere punkter i uddraget af Jægerforbundets pjece.
7. Citér nogle steder fra teksten, der beviser, at Johan var en hædersmand, der først og fremmest tænkte på andre mennesker i nabolaget.
8. Citér ligeledes nogle steder fra teksten, der viser, at Kaj Munk havde meget stor sympati for Johan.
9. Johan havde humoristisk sans. Hvordan kommer den til udtryk?
10. Hvordan er Johans forhold til døden?
11. Hvad gør denne tekst til et essay?
12. Læs *Martin A. Hansen: "Dobbeltportræt i Karvskåren Ramme"* (Tanker i en Skorsten). Dette essay foregår på Stevns. Hovedpersonerne er digterens onkel Jens og faster Marie. De levede nogenlunde samtidig med Johan fra æ Havbjerge. Find ligheder mellem Jens, Marie og Johan.

Johan fra æ Havbjerge.

De graa Klitter kan se saa milde ud en klar Januar dag, naar Solen læner sig ind over dem og uddeler Kærtegn til høj og lav. De er baade fattige og fornøjelige, er Klitterne, Havet slider paa dem fra nedem, og Stormen river dem i Toppen, men de bliver liggende og passer deres Arbejde og klarer sig endda. Det kan tænkes, at Fjenden kommer og hapses dem en Nat; men det faar saa være i Guds Navn; hidtil har vi jo da staaet os saa nogenlunde i Kampen, og skulde det ikke vel gaa nogle Aar endnu? Fattigere er vi jo

heller ikke, end at de magre Faar finder til Livets Ophold paa vore Sider; Haren rusler rundt mellem Hjælme og Marehalm og graver sig let en Seng i vort lune Sand, og Ræven lader sin røde Lue spøge hen over vore graa Flader. Om det saa er Poesien, saa kommer den tumlende paa Besøg hos os med Sneppen hvert Foraar og Efteraar, og Aaret rundt spiller Religionen paa sit store Orgel her vesterude. Men det ved Børnene ingenting om; de finder Rav ved vor Fod og plukker Sortebær ved vort Bryst og hopper Paradis paa vor Mave, og Hugormen løfter sit Ansigt og siger, at der skal ogsaa være en Slange i Paradiset. — Og dermed ler alle Klitterne til den, der har Øre for deres Latter, og den, der hører den, ler ogsaa og er i godt Humør.

*

Saadan en Januardag er det i Dag, da jeg kommer fra Johans Begravelse. »Gamle Johan« sagde vi, og saa blev han endda kun 59 Aar. Nu er de vel ved at klappe Skovlen hen over Tuen paa Husby Kirkegaard. Præsten holdt en pæn Tale ved Kisten og foredrog ud af Ritualiet, hvordan Herren tog sig af de gamle hebraiske Konger og førte dem til sagte rindende Vande. Kirkeklokken har viet Graven, og Degnen og tre af det hundredtallige Ligfølge bekræftet, at »dejlig er Jorden«. Og Klitterne har staaet Æresvagt hele Tiden med deres rene, trohjertige Smil. Jo, gamle Johan har faaet sig en Begravelse, saa skøn som han kunde ønske sig den. Og alligevel var det ingenting værd altsammen, hvis der ikke til sidst var sket noget uhørt — at en af de stille, sortkravede Fiskere pludselig gjorde et Skridt hen til Graven og gav sig til at holde en Tale. Den lød saadan Ord for Ord:

»Johan havde jo altid et venligt Smil, og det siger vi ham Tak for; han var en god Kammerat.«

*

Alexander den Store blev født i det lille skaldede Makedonien. Han begyndte sin Regering med at underlægge sig hele Grækenland, førte derefter Hæren over Hellespont, erobrede Lilleasien og Syrien, siden Ægypten, gik til Eufrat, blev ved til Tigris, indtog Assyrien, indtog Persien, fortsatte til Indiens Grænse. Kun 33 Aar gammel døde han som Herre over disse uhyre Strækninger og deres talrige Folkeslag. En Stordaad. Og dog, hvem ved, om ikke, naar det kommer til Stykket, Johans glade Smil under alle Forhold var en endnu større Bedrift?

Johans Vaaning er et yderst beskedent lille Hus, der ydmygt tigger sig lidt Læ til af Klitterne. En mager Plet Jord omgiver det. Man kan vel narre den til at føde en Ko og et Par Faar. Er Huset lille, er Familien til Gengæld stor. Jeg har et Par Gange prøvet at tælle Børnene; men naar jeg er naaet til 17, er min Taalmodighed hver Gang sluppet op. Og Huset er sandelig ikke større indeni end udvendig. I Opholdsstuen bliver Kakkelovnen hver Sommer taget bort for at give bedre Plads. Og saa er det endda om Vinteren, de er rigtig mange; for da er der jo ikke Brug for Knægtene som Hjorddrengene ude omkring paa Gaardene. Saa skal den lille Stue altsaa rumme Kakkelovnen og Bord og Stole, en Slagbænk, et Skab, en Tospænderseng og en Vugge, Johans Gevær under Loftet og hans Rok med Ravbor i Hjørnet, den store Hønsehund Bob og de daglige 10 Personer, Gæster, der drikker Kaffe, og Rævebælge, som hænger til Tørre ved Kakkelovnen.

For en anden en, der stak Næsen indenfor blot et Kvarter for at faa den uundgaaelige Kaffe, inden Jagtturen begyndte, kunde det synes broget nok. Men Johans Smil lyste over det hele. Naar den sidst ankomne stak i et Vræl i Vuggen, naar de større Børn nuffede til hinanden for Løjer, naar Bob opførte Krigsdanse af Jubel over, at nu skulde det nok gaa løs igen, sagde Johan et faderligt: »Nej, holdt nu!« ud i Verdensrummet, og gik saa videre med sin Fortælling uden at tage sig af, om Advarslen naaede frem til rette Vedkommende og dér blev respekteret.

Den Mand kendte ikke til Irritabilitet; daarlige Nerver var noget, han højst havde læst om i Avisen. Og dog var han langt fra nogen Kæmpe af Helbred; den ene Nyre havde de skaaret ud af ham i København, og hvordan havde den anden det? Og hvor skal Brødet komme fra til de mange Munde, Brød og Klæder og Brændsel til Vinteren?

Det skal altsammen komme af det gode Humør. Er der ikke Aal nok i Søen og Helt i Fjorden og Torsk i Havet og Harer og Ræve i Klitterne? Og i Østenvind er der Rav at finde, som de grove Fingre kan lave de fineste Smykker af; saa slaar Vinden om, og der driver Planker ind, og nogen vil have lavet en Vugge, og andre en Baad. Og en vil have flettet en Sivkurv og en anden have tækket en Længe. Det skal nok gaa. Jo, Johan forstod det; han forstod alt, undtagen at tage sig betalt. Nej, for det var jo ikke noget, det kunde vente til en anden Gang, en ren Bagatel, ingenting at gøre noget ud af, det betyder jo ikke videre. Hvor var han en Gentleman, den fattige Mand. Vi var tre en Gang paa Jagt efter en Ræv paa hans Terræn, den blev skudt for min Hund, og Johan fik siden solgt den for 15 Kr., og kom med de 5 til mig en Dag; »for der tilkommer jo hver af os en Trediepart.«

*

Alle Naboerne holdt af den glade, hjælpsomme Mand. Havde han en Haandsrækning behov, var det selvsagt, at de var villige. Og Jagten paa deres Jorder overlod de ham som hans Ret Aar efter Aar. Han var stolt af sit pragtfulde Terræn mellem Hav og Fjorde, i Enge og Bjerge. Naar vi kom ud fra Kaffen i den trange Stue, slog han ud med Haanden over sit Rige: »Kom nu snart igen; her er Plads nok«. En dygtig Jæger var han (alene

i 1933 skød han i Klitterne 21 Snepper) og en mageløs Sporfinder; at gaa paa Rævefod efter Morgensne sammen med ham var en Oplevelse! Som han kunde rede de indviklede Kryds og Snirkler ud! Mange Gange gik han milevidt, med Strømperne uden paa Skoene lydløst, til han tilsidst stod lige overfor Mikkell, der laa i Sneen og sov. En Gang, vi fulgtes, greb han mig i Armen; der var pludselig Blod i Sporet: »Her er der minsandten skudt paa ham!« Dette Greb i Armen — jeg glemmer det aldrig, det var en af mit Livs Begivenheder, et Ridderslag: Jeg var naaet at blive Ven og Kammerat og Ligemand med Husmanden Johan i æ Havbjerge. Jeg husker en anden Gang — men hvad kan det nytte at blive ved? Disse Taarer interesserer vel ingen, og det er jo nu forbi.

*

Det var en Dag for et Par Aar siden, da han sad paa en Husryg og tækkede, at Døden ringede første Gang. Var det den Nyre, den Nyre? Han følte med eet, at han ingenting følte i hele den ene Side. Alligevel kom han ned og fik fat i en Kæp og stolpret sig hjem og i Seng. Og saa lo han: Det gik nok over

igen, og snart var han atter oppe og humpede op og ned ad Klitterne med en Stok i den ene Haand og en Bøsse i den anden. De grove Mesterhænder mistede ikke Kunstfærdigheden og Sikkerheden. De blev ved at aflokke Ravet, som Havet hentede op til ham fra sine Dybders Gaade, dets skønne Hemmeligheder. Og selv da han ikke længere kunde faa Bøssen til Skulderen — det var i November engang, jeg besøgte ham. »Lad dog være med at tage Bøssen med,« sagde hans Kone til ham; »du kan jo ikke en Gang sigte paa Ræven.« »A kan da altid forskrække ham,« sagde Johan og lo. Og da saa jeg havde forkludret min Chance, og Chancen løb over Plantagevejen foran Johan, sprang Bøssen op af gammel Vane og knaldede sort, og der laa Mikkil paa Valen. Han kom nu op igen og forsvandt, vistnok ind i en Grav, og Johan, ukuelig, laa paa den bare Jord, saa lang han var, den Dag og den næste med, mens vi andre grov, til vi langt inde i Bjerget — o Triumf! — traf paa den røde Skat.

*

Man er jo ikke blot Jæger og Digter, men ogsaa Præst. Hvad havde Johan nu med Gud at gøre? Han var en højst interesseret Mand, fulgte i Aviser og Naboens Radio med i, hvad der skete i Verden, og havde et sundt Begreb om en Masse Ting. Kirken søgte han ved Børnenes Daab og Konfirmationer og Altergange og Bryllupper; men ellers var Tiden jo knap; i flere Somre fik han kun to Timers Søvn i Døgnet, oftest i en eller anden Lade nær ved Sø eller Fjord; Aalekrogene skulde sættes ved Midnat, og røgtes, før Solen randt. Og maaske var det ikke blot Tiden til Kirkegang, det kneb med. Der er Almuefolk, der har en Blufærdighed for at »vise sig«, maaske ogsaa en Sky for at falde Vorherre til Byrde; de sender ham en Tanke af og til og lever ellers under hans Varetægt.

En Gang i September stod vi sammen i en lille Plantage i Husby Klit. Stejle stiger Klitterne til de tre Sider, graa som selve Alderdommen; vestfra sang Havet sin evige Salme, og over os spændte Himlen sin blaa Uendelighed. Da brød det ud af mig: »Hvorfor er alting evigt, Johan, undtagen vi? Alt dette om os forbliver, men vi to er borte om lidt?« »Jeg er da,« sagde Johan og lo; »det maa nu saadan være.« Bagateller, ingenting at gøre noget ud af, det betyder jo ikke videre.

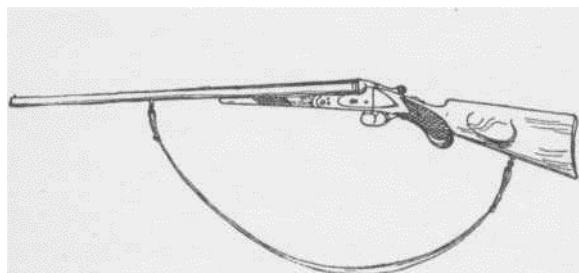
Jeg besøgte ham ind under Jul i Aar. Døden havde ringet anden Gang, saa jeg. Benene vilde slet ikke lystre mere. Aandedrættet var ved at sprænge ham. Aareladninger var forsøgt atter og atter, med ringe Resultat. Men han lo ukuelig og spøjte og fortalte, og Børnene trængtes om ham, og Bob sprang lykkelig om i Stuen, og den mindste stolprede rundt paa Gulvet. »Nej, holdt nu lidt,« sagde Johan gennem Larmen, og hostede og fortalte igen.

*

Og saa ringede Døden da tredie Gang. »Giv mig lige et Blad, Marie,« sagde Johan og smilte, men da Avisen blev rakt frem, var han sunket sammen og uden Bevidsthed. De smukke Øjne, som Hav og Himmel havde skænket deres rene Farve, var ved at lukke sig, det glade Smil skulde ikke mer gøre andre glade.

*

Og dog, naar jeg for Fremtiden gæster det sære Landskab derude, som Havet har avlet med Landet, naar jeg ene, med Bøssen over Skulderen, staar paa en Klittop under Oktobers forrevne og blæsende Himmel med Havbjergene om mig til alle Sider øde og mørke, og mit Hjerter er tynget af Ensomhed og Tvivl og alt det andet, der gør Menneskets Sind tungt, og det da sker, at Solen med-et bryder igennem, da ved jeg, at Klitternes uforsagte, gode Smil bringer mig Hilsen fra Johan.

Dobbeltportræt i karvskaaren Ramme, af Martin A. Hansen

Lige efter Høst skulde jeg paa nogle Dages Gæsteri hos min Faster og Onkel, Jens fra Overdrevet. Det var første Gang, jeg alene gik Vejen dertil. Der var halvanden Mil.

Der var mange Krægeblommer det Aar, søde og sorte. Der var godt med Blaabær i Hegnene, syltige og sorte. Man blev vaad af at gaa i Blaabærrisene, for der er altid fugtigt under dem. Og de er tornede og skriver Folks bare Ben fulde af Skriftegn. Selv blev man violet paa Fingrene af Bær, som om man havde skrevet Diktat med Blæk, og da jeg lagde mig ned paa Broen over Møllebækken og spejlede mig i Vandet, kunde jeg ikke kende mig selv, saadan var man blevet malet i Ansigtet.

Under Matrosblusen havde jeg saftige Vinæbler, og da det ikke kunde betale sig at bære paa dem, spiste jeg dem. Man blev saa fuld af Saft, at man kunde høre den klukke for hvert Skridt.

Uden for Varpelev skete der det, at jeg fangede en Spidsmus i Vejgrøften. Spidsmus var der en Masse af det Aar. Jeg satte den op under Kasketten. Saa løb Spidsmusen rundt i Haaret og bed en i Hovedbunden. Det var behageligt. Jeg havde ogsaa hørt, at Haaret havde godt af det. Det blev mere groft og stift.

Da jeg havde en halv Mils Vej igen, tog jeg for en Sikkerheds Skyld en lille, rund Flintesten i Munden og gik med den der. Saa kan man døje at gaa i det uendelige.

Jens og Faster boede paa de bageste Marker, hvor der var flere Husmandssteder og gik en smal Vej. Her kom sjældent Folk. Bag Vejen var den store Hovgrøft. Krøb man igennem dens Ris og Buske, blev man underlig til Mode. Man saa ud over de store Hovmarker. De var endeløse, det største, der var at se i Verden.

Faster stod ved Bænken under Valnøddetræet. Jeg kom listende i Vejstøvet, saa hun hørte mig ikke, før jeg hilste. Hun var ved at rive Kartoffler til Kartoffelmel. Der var en hel Baljefuld, og de revne Kartoffler lugtede omtrent som Jern.

„Hvordan kommer du?“ spurgte min Faster.

„Til Fods,“ sagde jeg.

„Man kan altsaa høre noget godt om dig,“ sagde Faster. Hun var gammeldags og kunde ikke lide, at Børn og unge Mennesker kørte paa Cykel eller studerede. Det var Dovenskab.

„Jeg skulde ellers hilse,“ sagde jeg og trykkede Fasters vaade, store Haand. Hun havde smøget Ærmerne op. Det var et Par kolossale Arme.

„Tak,“ sagde Faster, „men nu er der nok noget, vi to maa have overstaaet.“

Saa tørrede hun Hænderne i Sækkeforklædet og skred hen mod Døren. Jeg var ikke saa kry, da jeg gik bagefter. Hun var en mægtig og streng Kvinde.

I Forstuen tog jeg Træskoene af paa Farfars Støvleknægt, som stod her endnu, skønt han ikke kom paa Besøg mere, men var død for flere Aar siden. Faster littede paa Stuedørens Klinke, jeg gik ind, og hun lukkede efter mig. Det var en gammel, god Stue, dunkel og fuld af rar Lugt. Ølkruset stod paa Bordet, og jeg gik lige hen og tog det. Fluesværmen littede fra Kruset. Jeg fiskede de døde op af Øllet og tog et Par lange Slurke.

Min Faster kom ind. Hun havde Ørnenæse og et Par

Øjne, som ikke var saa gode at se i. Hun havde sin Vaskekæp i Haanden.

„Hvor gammel er det mon du er?“ sagde hun.

„Ti Aar og en Uge,“ svarede jeg.

„Saa skulde man have bedre Levemaade,“ sagde Faster, „læg dig paa Maven hen over Armen paa Slagbænken der.“

„Hvorfor skal jeg det?“ sagde jeg.

„Du skal hellere agte,“ sagde min Faster. Og saa pegede hun paa Bænkens Armlæn. Der var ikke noget at stille op mod Faster. Jeg lagde mig paa Maven hen over Armlænet, og jeg krummede mig sammen, saa jeg kunde naa Kanten af Sædet med Tænderne. Hun skulde ikke faa høre, man klagede sig. Jeg fik tre Slag af Vaskekæppen. Der sad Mærker af dem til noget hen i Hundedagene. De bed haardere i mig, end jeg bed i Bænken, skønt jeg bildte mig ind, den var Faster.

„Du kan sætte dig op,“ sagde Faster, „og saa kan du lære at skønne paa din Slægt. Man skal ikke føjte rundt, saa man glemmer at sige farvel, naar man har Familie til Gæst.“

Nu huskede jeg godt, at jeg ikke havde faaet sagt farvel, da Faster sidst var paa Besøg hjemme.

Da hun var gaaet ud, sad jeg og vippede paa de Steder af Enden, som gjorde mindst ondt, og der sprøjtede Taarer, og jeg sagde forskelligt.

Saa kom min Faster ind med Brød og Stegefedt, som hun satte paa Bordet. „Skal det være kogte eller stegte Æg?“ spurgte hun.

„Kogte!“ sagde jeg hadsk. Hun satte megen Mad paa Bordet, og jeg var alligevel sulten. Faster sad ved Bordet, mens jeg spiste. Hun vilde vide noget om, hvordan det stod til hjemme.

Som vi nu sad der - det var dog maaske en anden Dag, en helt anden Gang, men det er jo lige meget - hørte vi Hovslag, Bjælder, Hjul. Et dejligt Køretøj for forbi, kaade og lette Heste, en Vogn med skinnende Lak. Den kørende var en Gaardmand, som ogsaa jeg kendte af Navn. Vi gav os da til at snakke om, hvor han mon skulde hen, og hvorledes mon alt forholdt sig. „Jeg har en Høne at plukke med den Mand,“ sagde min Faster og rejste sig, „nu kan du gaa saa langt hen ad Vejen, at du kan se Skovsvinget. Naar du ser Hestene igen, tager du Benene paa Nakken og varskoer mig.“

Jeg sad paa Udkik i Hovgrøften saa længe, at man blev led ved Blaabærrerne. Tænderne blev sure af dem. Lyset blev langt, inden jeg øjnede Hestene.

Faster naaede at lægge Sækkeforklædet og tage det sorte Tørklæde paa Hovedet. Saa stillede hun sig midt paa Vejen med Hænderne paa Hofterne. Som jeg erindrer hende staaende der, fyldte hun Vejen fra Side til Side.

Den agtede Gaardmand maatte holde Hestene an. Da gik min Faster frem og lagde sin Haand paa Vognens Forsmække. Manden hilste, men skønt han smilte, saa det ikke ud, som han havde det saa godt. Faster sagde: „Jeg har et Ord at sige dig. Men først vil jeg høre af din egen Mund, om det er rigtigt, at din Søn nu skal studere til Skolelærer?“

Jo, det var det da ellers.

„Og du mener, han er den rette til det?“ spurgte Faster.

Jo, han kunde dog ikke tro andet.

„Jeg tvivler,“ sagde min Faster, „hidindtil har han jo ikke gjort Times Gavn, men bare føjtet om paa Cykel.“

Naa, saa ilde var det vel ikke. „Jeg ved ikke saa lige,“

sagde Bonden og smilede, skønt han ikke var saa vel til Mode, „om det her er en Sag, som du skal tage dig af, Marie!“

„Der skal være nogen, som tager sig af Sandheden,“ sagde Faster, „og det her kommer ogsaa andre ved. Knægten har ingen Vilje vist og kun duet til at køre rundt paa Cykel og faa Pigebørn i Ulykke. Saa er han ikke den rette til at opdrage andre Folks Børn. Det var det, jeg vilde sige.“

Da slap FASTER Forsmækken og gik ind.

Men naar saa Jens kom hjem, blev der anderledes i Huset. Det blev lunere. Han var en af vor Jords store Skabninger.

Der var Mænd, som var længere. Men ingen med den Vægtfylde. En Fjedervogn krængede som en Jolle, naar han steg op i den. Tungere vejede hans Ord til. Han brugte ikke mange, men de vejede.

De havde dengang ikke megen Jord selv, og han gik jævnlig paa Arbejde paa Godset. Tit var det mørkt, naar han gik i Morgenstunden, efter at han havde taget sig en lille, klar Dram fra Flasken i det røde Hjørneskab. Lettede man lidt paa det mørktærnedede Bomuldsstykke, som hang for det lille Vindue, saa man den store Mand gaa ned over den taagede, uendelige Hovmark. Som var det den vandrende Jonatan Smed, man saa. Jeg husker ham som et af de sjældne Mennesker, der tager hele Meningen med sig, hvorhen de gaar. Man kunde ikke tro, at Forpagteren vovede at give Jens Ordre.

Han var den eneste, FASTER ikke sagde Sandheder til. De kunde sammen. Han var rolig som en stor Mark. Jeg saa ham aldrig vred eller bare gnaven. Hændte der noget, som ikke var efter hans Sind, var der ikke noget at se eller høre paa ham. Men det mærkedes, som gik det ud i Ovnen, Stuen blev kølig. Hans Retsind groede som Stammen paa et Træ. Jens fra Overdrevet, det var Manden paa disse Kanter, det bedste Navn.

Han havde et svært Hoved. Haaret var kort og lyst, stod lige op, groft og stift. Sol og Vind gjorde ham ikke brun, men mere rødlig. Der var langt fra den brede Hage over de skæggede Kindagre til de lyse, smaa Øjne, som sad næsten gemt bag svære Folder. Det var et vældigt Ansigt med Aase, Dale, Sletter.

Efter Aftensmaden var han og jeg ude i Huggehuset. Af Asketræ skar han Tænder til en ny Lorive, og jeg skrabede dem med et Glasskaar. I Lyset fra Flagermuslygtens flade Flamme fortalte jeg ham om „Rejsen til Maanen“, som jeg lige havde læst. Det var jo en Rejse, man kunde have Lyst til at gøre selv, og jeg vilde høre, hvad Jens mente om Mulighederne. Han mente, de nok vilde bedre sig. Jens havde dyb Taalmod, saa han gad høre ogsaa paa de umyndige. Mange kom for at faa Raad af ham, og undertiden gav han dem bare ved at høre efter. Hos ham var man saa fri og kvidreglad som en Lærke.

Den Aften i Huggehuset hørte vi med ét Skridt udenfor, det famlede ved Dørkrogen. Helt oppe under Karmen kom et pjusket mørkt Hoved til Syne. Det var en Nabo, en Husmand, som lignede en Spanier. Hvad der stod skrevet om mange Uheld og Bekymringer i hans lange Ansigt, var til at tyde for enhver. Øjnene var store og sorte, som havde han gaaet dem fulde af Nat.

„Det gaar ikke rigtigt, som det skal, Jens,“ sagde han.

Men Jens sigtede paa Lygten med en af de lange Rivetænder.

„Det skulde jo nødtigt...“ sagde Spanieren og saa saa naadigt til ham.

Jens maalte Tanden med Tommestokken. Saa rejste han sig og tog Lygten. Vi gik med Naboen hjem. Det var meget mørkt, og jeg gik mellem de to store Mænd, og højt over Hovedet paa mig hørte jeg hele Tiden Spanierens triste Stemme. Jeg forstod ham ikke, men jeg vidste, han var en fattig Mand.

Der hang en Lygte i hans Stald, som var lille, mørk og lavloftet, saa han selv maatte gaa med skævt Hoved derinde. Han havde to Køer. Den ene laa ned og var sort i det, for Pelsen strittede. Den vendte det røde ud af Øjnene og laa med strakt Hals. Konen og Børnene stod der, saa paa den syge Ko og holdt paa deres Hænder. Hun saa ud, som vilde hun grine, da Jens kom ind, men hun var snarere ved at græde.

„Nu skal du se, det gaar nok,“ sagde Spanieren til sin Kone.

Jens følte rundt paa Koen, tog den om Hornene og paa Mulen, og den drejede Øjet om imod ham. Det var ikke den eneste Gang, jeg saa ham hos et sygt Dyr i en fremmed Stald. Han var ingen „klog“ Mand, men Folk kunde ikke faa noget bedre Menneske ind, han kom med Ro baade til dem og de umælende.

Han sagde, det nok skulde gaa, hvis den ikke blev vovet i Nattens Løb. Men Konen maatte nu koge noget Vand. Jens sad ved Krybben og holdt paa Koen, smilede ved det og fik den til at slikke Haanden. Da satte Spanieren sig ned paa en Skammel og var mere sig selv, for det havde den ikke villet længe. Saa sad de og snakkede, og jeg blev søvrig af den tunge Luft.

Da klang og larmede det ude i Gaarden, og min Faster kom sejlene ind. Hun gav ondt af sig, fordi de Folk her satte Spande, hvor man kunde falde over dem. Og hvorfor havde de ikke sendt Bud noget før? Men i Kurven havde hun noget stærkt til Koen, Urter og Brændevin, og hun havde en Kande med nylavet Kaffe. Vi sad og drak Kaffe i Spanierens lille Stald. Saa fulgte jeg med Faster hjem. Jeg maatte løbe, for hun gik til, saa de stive Skørter buldrede. Selv sagde hun ikke et Ord. Men da vi var hjemme, spurgte jeg, hvornaar Jens kom.

„Dreng,“ sagde hun og saa mærkeligt paa mig, „han bliver der, til de har overstaaet det og er kommet sig lidt. Jeg kunde mærke paa Jens, at det snart er forbi med Koen.“

Jeg vil tro, at Spanieren efter det Tab fik en Haandsrækning af Jens og Faster. Om deres Gavmildhed og Hjælpsomhed kunde jeg fortælle mere, end her staar. Det er ikke til at forstaa, at deres Midler kunde række til det, selv om de var slidsomme Folk, og de ved Udstykningen fik mere Jord. At hjælpe dem, der havde Viljen, men ikke magtede sit, det var dem en gammel, arvet Pligt.

Kort efter første Verdenskrig blev Hovmarkerne udstykket, og der blev paa de bare Pløjejorder et Rykind af Mennesker, Dyr og Køretøjer. Det var Efteraar, og det regnede uafledigt, og der blev et Ælte paa Hovmarken. Man gravede, byggede, plantede. Først blev Skure og Stalde rejst, saa Fæet kunde komme under Tag, og Folk maatte saa tit bo hos dem. Vognjamren, Barneskraal, Hammerslag, Skænden og Trætten lød i Regntaagen. Nye Børn blev født i Skurene. Her var et ungt Par, som havde sat alt i Redskaber, men intet havde til Maden. Her var Mænd med Plov og Vogn, men ingen Heste, og her var Mænd med Besætning, men intet Værktøj. Her var en lille Husmand, der var saa spinkel, at han kun

kunde bære en halv Slump Saasæd ad Gangen. Hans stærke Kone døde fra ham og alle Børnene, næsten straks de var kommet, og han gik om i Regnen

og græd. Da fandt Faster ham. Hun og Jens gik ud til de nye Mennesker. Faster kom til et nybygget Vaskehus, hvor der laa en ung Kone i Barselseng. Væggene havde store Skjolder og der drev af Fugt. Paa en Snor hang Bleer og Barnetøj og dryppede. Da raabte Faster: „Hvem er hun, som har vasket det for dig?“ Ja, det var jo den og den. „Hils hende og sig, hun er en Sluske!“ raabte Faster. Saa tømte hun sin store Kurv, hvori der var Mad og Tøj, og hun tog selv fat at vaske og gøre rent. Men til Aften kom hun og Jens igen med deres Køretøj, og nu tog de uden videre Barselkone med hjem i deres eget Hus. Her var der fuldt af Gæster. Og Jens kom skridende rundt til disse Mennesker og hørte paa dem, og de laante hans Ting, mangen en Seddel blev listet fra hans Lomme over i en forlegen Mands, og hos Sagfører og Bank var der ikke sjældent Brug for et Navn som Jens fra Overdrevet.

De gjorde intet halvt. Nede ved Godset døde en polsk Landarbejder og hans Kone af Spansk Syge. De to af Børnene fik Sognet afsat, for de var ved Skolealderen og kunde begynde at gøre lidt Nytte. Men de to mindste vidste man ikke, hvad man skulde stille op med, og de var en Tid hos en anden Daglejer. Men en Middagsstund hører vi det rumle i Loen. Vi er i Stuen, og Faster træder hen til Vinduet og stirrer saa stivt derud. Jens var ved at trække Fjedervognen frem. I Gaarden laa Stadsseletøjet, og nu gik han ind i Hestestalden. Men Faster forsvandt i Øverstestuen, og man hørte Skabsdøre skrige og Skuffer skure. Hun kom til Syne i sorte, struttende Skørter og med det fine Hovedtørklæde. Jens havde spændt for, og tavs hjalp han hende op, og tavs satte hun sig i Agestolen. Saa kørte de. Vel et Par Timer efter kom de tilbage med de to mindste Daglejerbørn.

Dem beholdt de saa. En Søndag noget efter var de to største paa Besøg. Da de skulde af Sted til Aften, kneb det for dem at komme fra de smaa, særlig for den ældste Pige. Atter gik nogle Dage. Da rumler det en Middagsstund i Loen. Det fine Seletøj ligger fremme. Faster klæder sig sort og pæn. Saa hentede de da ogsaa de to største. Skønt de selv havde voksne Børn, opfostrede de alle fire forældreløse.

Men Kriser, Sygdom, Sorger ramte dem haardt paa deres ældre Dage. Jens tabte sig, hans Skind blev alt for stort. Mange af dem, han havde hjulpet, følte sig nu meget klogere end han, for han hørte dog en meget gammel Tid til, syntes man. Den store, milde Mand blev slidt op af en langvarig, pinefuld Sygdom, han døde paa et Hospital fjernt fra Overdrevet. Da blev Faster mindre, saa man. Og haardere. Stejl stred hun endnu et Par Aar, ensom for sin Tunges Skyld, fjendsk mod Tiden. Men Landevejens subsistensløse Personer gav hun Mad ved sit Bord. De fik først en hvas Omgang, fordi de ingenting bestilte, men maaske hun alligevel fandt, at de paa sin Vis var redeligere end saa mange andre Mennesker. Da hun var død, laa der efter hende Mængder af Børster, Slev, Snørelidser, som hun havde købt af dem. Og saa laa hun da med Næsen i Vejret, som hun selv kaldte det. Hun lignede en Rovfugl, da hun laa Lig, eller en Romer, mere Mand end Kvinde, men endelig fredfuld.

Tiden var gaaet fra dem, og de fik ingen Omtale, da de selv gik bort, men her er skaaret dem et Mindesmærke.

